

16
29
1799 1
DISSERTATIO IVRIDICA
DE
CONATV DELINQVENDI.

QVAM
AVCTORITATE
ILLVSTRIS IVRECONSVLTORVM ORDINIS
AD OBTINENDVM
DOCTORIS GRADVM
DIE VIII MAII MDCCXCIX
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
AVGVSTVS GVILIELMVS
HEIDEMANN,
STARGARDIA - POMMERANVS.

HALAE,
TYPIS L. C. HENDELIANIS.

DISSELTATIO IURIDICA

DE

COMPTU BELIQUANDI

QVAM

AVCTORITATE

ILLVSTRIS PRAESIDIUM OMNIVM

AC CANTONVM

DOCTORIS GRADVM

RECEPIT

FRIDRICH

AVCTOR

AVGVSTVS GYLLIENIVS

HEIDENHAM

FRANCOFVRTI

MDCCLXX

FRANCOFVRTI

V I R O
GENEROSISSIMO ILLVSTRISSIMO
A SCHEIBLER,
POTENTISSIMI REGIS BORVSSORVM
A SVPREMIS IVSTITIAE ET SVMMI TRIBVNALIS
CONSILIIIS INTIMIS
NEC NON
PRAESIDI SVPREMI COLLEGII MEDICI ET SANITATIS
VT ET
DIRECTORI COLLEGII MEDICO-CHIRVURGICI,

PATRONO
SVO ATQVE FAVTORI
AD CINERES VSQVE PIA MENTE COLENDO
HOCCE MONVMENTVM
MAXIMAE REVERENTIAE ANIMIQVE
DEVOTIONIS
SACRYM ESSE VOLVIT
A V C T O R.

SECTIO PRIMA.
DE
NOTIONE CONATVS
DELINQVENDI.

§. 1.

Conatus delinquendi, si rectam eius notionem conficere mihi videor, supponit, me primum de conatu ipso loqui, tuncque delicti explicare essentiam, quibus factis fines non amplius erunt obscuri. De singulis igitur tractabo, primumque de conatu loquar.

§. 2.

In definiendo autem conatu quaedam mihi occurrunt difficultates. Plura invenio verba, quae primo intuitu sibi aequalia videntur, magnopere autem diversa sunt. Invenio *volitionem*,

onem, propositum ac conatum, quae omnia ad voluntatem se referunt. *Voluntas hominis mihi videtur esse facultas eius, actiones et ex ratione et contra eam committendi (a)*. Qua facultate si utor, aliquid volo. *Utendo voluntate adest volitio. Volitio, cuius obiectum ab arbitrio nostro dependere credimus, appellatur propositum (b)*. Quod propositum igitur est species volitionis, ac eius nomine iam comprehenditur. *Volitio obiecti, ad quod consociendum actus ad hoc idonei commisi sunt, si haecce confectio non est perfecta, dicitur conatus.*

§. 3.

Conatus essentia igitur supponit, I. *volitionem adesse*. Qua qui caret, conari nequit. II. *actus quosdam, aliquid consociendi causa, esse commissos*. Tales actus, si nondum adfuerit, cogitatio rei quidem aut volitio eius, sed nunquam conatus locum tenere potest. Sed ne male me intelligas, quaeso. Cogitationem ipsam nunquam esse conatum, non contendit. Quae cogitatio si sit eo consilio, ut per eam aliquid perficere velimus, conatus esse potest. III. *actus ad consociendum esse idoneos*. Si animo aliquid efficiendi actus in hoc ini-

(a) Klein's Grundsätze der natürlichen Rechtswissenschaft. Halle 1797. S. 7.

(b) Hoffbauer's Naturrecht. Zweite Auflage. Halle 1798. S. 7.

inidonei sunt electi, conari quidem voluisti, sed non conatus es. Non est conatus rei, sed quasi conatus huius conatus. Est conatus, qui non successit, (ein mißlungener Versuch) ergo re vera nullus. Si quis igitur animo occidendi alteri cibum, medio innoxio mixtum, offert, conatus veneficii non adest (a). IV. *confectionem obiecti, quam voluisti, nondum esse peractam.* Si animo occidendi homini multa intelligis vulnera, tuncque credis, eum esse necatum, ac solum, hac cogitatione ductus, abis, homine illo casu non mortuo, homicida non es, sed solum conatum homicidii commisisti. Confectio obiecti enim, hocce exemplo homicidii, non est peracta (b). Si autem obiecti confectio

(a) Klein's Annalen. 4ter Band. Zweite Aufl. Berlin und Stettin 1796. pag. 59. Mißlungener Versuch der Anna Susanna geborne Wachtel, ihren Ehemann den Feldhüter Gask durch Quecksilber zu vergiften. Cujus in fine pag. 65. recte dicitur: Als Giftmischerin aber kann sie nicht gefroßt werden; ja sie kann nicht einmal mit der Strafe der zwar unternommenen, aber nicht ausgeführten Giftmischung belegt werden. Denn diese würde voraussehen, daß die Gaskinn Anstalten gemacht habe, ihrem Ehemanne ein wirkliches Gift beizubringen. Dieses ist aber in der That nicht geschahen.

Vide etiam C. C. C. art. 178, quo dicitur: Item so sich jemand eyner mißthat mit etlichen scheinlichen wercken, die zu volbringung der mißthat dienlich seyn mögen, u. s. w.

(b) Dissertare videor a Perillastri KLEINIO, qui in libro suo: Grundsätze des gemeinen deutschen peinlichen Rechts

nebst

fectio est peracta, non amplius adest conatus, sed actio consummata, etsi forsitan non omnia, quae voluisti, adsint (a). Porro ex eodem sequitur proposito, eum, qui confectionem obiecti majoris noluit, hacce etiam non peracta, conatum non commisisse, quod etiam probare posses, si ad I respicis (b).

§. 4.

Conatus essentia breviter exposita, me ad alteram thematis mei partem, nempe delictum, adire oportet. Quod ut melius possim, quaedam de hominis actionibus sunt praemittenda.

Ut omnem evitem discordiam, profiteri meum est, me abstinere omni a distinctione, quae apud Romanos inter delictum ac crimen locum tenuit.

Qua de re si quid legere cupis, adeas ANTONIVM

nebst Bemerkung der Preussischen Gesetze. Zweite Ausg. Halle 1799. §. 145. crimen perfectum, quod ego conatum appellavi, vollendet nominat. Sed Vir Perill., de jure criminali maxime meritus, eo in capite de imputatione loquitur, hancque ob causam perfecte effectum ac intentionem secernit, atque crimen perfectum ratione facti intenti vollendet nominat. Quod ad me attinet, in constituenda notione solum ad id, quod adest, nempe ad effectum, respicere meum est. Dissensus igitur nullus reperitur.

(a) Kleinschrod's Systematische Entwicklung der Grundbegriffe und Grundwahrheiten des penal. Rechts. Erlang. 1794. Th. I. §. 33.

(b) Kleinschrod l. c. §. 34.

NIVM MATTHAEVUM de criminibus. Neap. 1772. in prolegomenis cap. I. § 1. Similiter non loquor de delictis juris canonici. Philosophice delicti essentiam inquirentem Judaeismus, aliaque delicta similia statim prosternunt. De crimine seu delicto, quatenus in jure criminali occurrit, sermo erit.

§. 5.

Actio est effectio mutationis, igiturque magnopere differt ab effectu. Sed nihilominus quidam effectus essentialiter ad actionem pertinet; sine effectu enim effectio cogitari nequit. Effectus, qui ad actionis essentiam non pertinet, dicitur *sequela* (*). Effectum essentialem a sequela secernas, quam maxime a te peto; multum enim commodi tibi ex eo oritur. Saepissime etiam una eademque actio diversa ratione diversas constituit actiones, idemque effectus ratione alterius dicitur effectus essentialis, ratione alterius sequela. Quod ut diiudicare possis; observes, unam actionem solum effectum essentialem unius generis, sed forsitan plures sequelas producere posse. Simulac igitur effectus diversi generis adsunt, diversae actiones etiam locum tenent. Exempla illustrant rem. A telum ignivomum explosit, quo facto B est occisus, aedes C flammam conceperunt, inque aedibus D est necatus ac E vulneratus. In facto unam invenis actionem, nempe ex-

(*) Kleinschrod l. c. Th. I. §. 33.

plosionem teli ignivomi, cuius effectus essentialis est ictus, cuius sequelae autem mors B, incendium C, mors D et vulnus E sunt. Sed quia omnis effectus non unius est generis, tot vides actiones, quot genera effectus. Habes explosionem teli ignivomi, occisionem B, incensionem C, occisionem D, ac vulnerationem E. Sed ne male me intelligas. Si dico, unam actionem solum effectum essentialem unius generis producere posse, non contendo, omnem effectum unius generis etiam esse essentialem; e contrario solum tantum, quantum ad ideam effectionis sufficit. Incensionis effectus essentialis est incendium. Si domus flammis concipit, effectus essentialis, nempe incendium, adest. Incendium totius domus est sequela incensionis.

§. 6.

Actiones hominis sunt diversae. Homo enim est ens, ratione ac corpore praeditum. Si solum esset ens rationale, actiones eius absolute rationales essent. Ex coniunctione animi cum corpore, quo tanquam brutum animal videtur, evenit, actiones eius contra rationem esse posse. Ratio ac corpus autem influxum habent reciprocum, quare fit, causas quasdam, quae corpus tangunt, simul usum rationis impedire, aut plane opprimere. Homo, si tali modo est coercitus, ut in agendo ratione non impedita uti nequeat, caret libertate, quod quidem triplici modo fieri potest. Primum, si
coa-

coactio eum ad agendum compellit. *Coactio* enim est *applicatio mediorum externorum, quibus aliquis secundum naturam suam resistere nequit, eo sine facta, ut eum ad agendum adigamus.* Actio, tali coactione confecta, dicitur *coacta*, cui opposita est spontanea, qua coactio deest (a). Secundo, si coactio quidem non adest, tamen natura hominis physica, seu corporalis, necessario quamdam requirit actionem. Talem appellamus *physice necessariam*, cui opposita est actio physice non necessaria seu accidentalis (b). Tertio, si absente etiam coactione ac necessitate physica tamen in statu sumus, quo corpus rationis usum omnimodo oppressit, e. g. in ebrietate, insania, etc. *Libertas agentis* igitur est *facultas eius, qua in agendo ratione nullo modo impedita uti potest.* Actio libertate confecta dicitur *libera*.

§. 7.

Actionis indolem inquirens hominem, si non libere agit, tanquam ens rationale considerare nequit, quia rationis usu caret. Libere agens tanquam ens absolute rationale contemplandus est; corpus enim nullo modo eum impedit. Actiones entis absolute rationalis nunquam contra rationem esse possunt. Libere agens igitur, qui contra rationem agit, sibi contradicit.

Cautè

(a) Hoffbauer's Naturrech. S. 2.

(b) Hoffbauer l. c.

Caute dixi, hominem libere agentem tanquam ens absolute rationale esse contemplandum, non enim tale esse. Quod si esset, nullo modo contra rationem agere posset.

§. 8.

Ens rationale, si agit, habet scopum (Zweck.) Scopus seu finis enim dicitur, ob quod ens rationale agit. Ens, quod fines sibi proponere ac secundum eos agere potest, dicitur persona sensu philosophico. Solum ens rationale finem habere potest; ergo ens rationale solum est persona. Ens, quod finem habere nequit, dicitur res.

§. 9.

Homo, si ens rationale esse vult, persona esse debet. (§. 8.) Libere agens, qui non esset ens rationale, sibi contradiceret. (§. 7.) Ergo homo libere agens personalitatem amittere nequit, nisi sibi ipsi contradicere vellet. *Necessitas, entis rationalis personalitatem non contemnendi, dicitur obligatio, quam aliquis erga se ac erga alios habere debet, si contradictionem evitare vult. Sed obligationi erga alios tantummodo satisfacere potes, si per hoc personalitatem tuam non amittis. Personalitatem tuam enim tollere, tibi contradicit, igiturque moralice impossibile est: ad impossibilia autem non dantur obligationes. Obligatio erga alium, quam illaesa tua personalitate*

im-

implere debes; etiam coactione, si eam negas, postulari potest, qua ex re *obligatio coactioni subiecta* (*Zwangsverbindlichkeit*) vulgo *obligatio perfecta* appellatur. Quod si non esset, ens rationale personalitatem amittere, igiturque contradictionem pati teneretur. *Praedicatum entis, cui respondet obligatio coactioni subiecta, dicitur ius.*

Obligatio coactioni subiecta solum in eo consistere potest, ne finem alterius tollamus. Quod si non facio, contra ius alterius non ago, sed homo sum iustus, quamquam pessimum habeam animum. Interna igitur iureconsultus non curat.

§. 10.

Actio contra ius alterius suscepta vocatur *laesio*, eaque sensu proprio, si actio est libera, de qua nunc loquar. Quam quis omnimodo, etiam coactione, avertere potest, ut ex supra dictis patet. *Laesio* autem vel est *illata* vel *instans*: coepta enim ex iis est mixta (a). In *laesione illata* avertenda indemnitate utimur, sed in *laesione instante*, an et quodnam medium, eam repellere, permissum sit, statim videbimus.

§. 11.

Laesio instans, ut primum menti praesentatur, nondum *laesio* videtur, tuncque ad eam avert-

(a) KONOPACKII Dissert. de iuribus ex laesione oriundis. Halae 1797. §. 6.

avertendam nullum competeret medium; eo modo enim non esset contra ius. Sed accuratius rem inquirens inveniet, eam iam esse laesionem, ac solum appellari instantem, ob damnum adhuc infectum. Factum nempe, quo quis declarat, se nos laedere velle, ius nostrum non tutum reddit, igiturque contra ius nostrum directum est. Medium quoddam ad eam repellendam nobis competere, dubio caret. *Applicatio mediorum quorundam ad repellendam laesionem instantem dicitur defensio seu praeventio in genere* (a). Quae applicatio si eo fit modo, ut laedentem facultate laedendi privem, dicitur *praeventio in specie*. Quod si non est, sed solum malum ei infligo, cum ab actione in posterum arcendi causa, adest *punitio*. *Poenam* igitur vocatur *malum, quod cum actione iniusta, laedentem ab ea in posterum arcendi causa, coniungitur*.

Me jus puniendi naturale defendisse, vides; sed timore quodam, optime sciens, plures celeberrimos scriptores contrariam tenere sententiam. Omnia, ut credo, de eo dependent, an factum quoddam simul sit laesionis instantis declaratio? Qua de re sic cogito: Volitionem hominis futuram certam nullo modo experiri potes (b).

Omnem

(a) Distinguunt adhuc defensionem ac praeventionem, sed ut credo, male. Defensio enim aequae ac praeventio in laesione instanti applicantur.

(b) Hoffbauer's Naturrecht. §. 223.

Omnem connexum, si inter homines tollere non vis, oportet te volitionis declarationem, ex qua quidem solum verisimilitudo prodit, pro certa accipere volitione. Talem declarationem autem ad hanc conclusionem sufficientem esse oportet. Quod ut sit, solum ex modo hominis agendi dijudicare possumus. Qui gladio stricto impetum in me facit, me occidere vult, quod nemo negat, quamquam verisimilitudo solum adsit. Sed an laesio quaedam jam perfecta simul verisimilitudinem laesionis futurae contineat, adhuc quaerendum est. Homo, si ens esset absolute rationale, neminem laedere posset: sed quia sensualitas ejus rationem oppressit, laesio possibilis fit. Sensualitas, ut talem accipiat magnitudinem, necesse est, agentem ex actione expectare commodum, consilium agentis producens, rationem opprimendi, igiturque sibi ipsi contradicendi. Quod si videt, se commodum attingere non posse, actionem non reiterabit; cur enim sibi contradiceret, cessante omni ad laedendum instigatione. Si autem commodum expectare potest, omnesque res prioris facti adsunt, tunc verisimiliter hanc reiterabit actionem. Nam causa, quae eum antea movit, iterum adest, eaque causa eundem producit effectum. Quam instigationem ut opprimat, malum ei inferamus necesse est. Sed forsitan haec res in posterum nunquam aderunt? forsitan! Tibi dixi etiam, omnia secundum verisimilitudinem esse dijudican-

canda. Immo fieri etiam potest, alias res, quae similem producant effectum, adesse. Quamquam praenobilissimus KONOPACK in dissertatione sua maxime laudanda pag. 19. dicit: „qui autem hujus verisimilitudinis rationem commutare, qui propter eam solam malo quem aspicere possumus, quum ejus, quod expectatur, contrarium accidere posse, ipsa verisimilitudinis notio manifesto comprehendat:“ tamen credo, nos contrarium dicere posse. Ponamus etiam, verisimilitudinem ambabus in partibus esse aequalem, (quamquam credo, eam mea in parte adhuc esse majorem) attamen mea sententia esset praeferenda. Cui enim magis favendum est, homini rationis praecepta veneranti, aut homini ea contemneri? Alter eorum autem malum pati tenetur, aut laesus insecuritatem, aut laedens poenam.

Timide meam protuli sententiam; sed nunc adhuc mihi primos Germaniae criminalistas KLEINIVM ac KLEINSCHRODIVM adire, et quid hac de re cogitent, inquirere liceat. De reliquis aliquid dicere, tempus non permittit.

KLEINIVS jus puniendi naturale defendit (a), ac ex principio indemnitate derivat. Conditionem nempe juris mei intutam, quam quis produ-

(a) Klein's Grundsätze des peinl. Rechts. S. 4. u. folgl.

ducit, non male damnum vocat. Remotio hujus conditionis intutae sub nomine indemnitas venit. Omnimodo igitur Viri celeberrimi opinioni assentio. Sed si Vir Perill. dicit: Unter die mittelbaren Folgen der Beleidigung gehdrt auch der dadurch bewirkte Reiz, sie zu erneuern; er mag bei Andern oder bei dem Beleidiger selbst, aus dem Gesingen, oder aus dem für den Beleidiger unnahtbeiligen Mißlingen der Beleidigung entstanden seyn. Es wird also das Recht des Beleidigers nicht verlehrt, wenn er genöthigt wird, das zu thun, zu unterlassen, oder zu dulden, was nothwendig ist, damit dieser Reiz gehoben werde; ei concedere nequeo, factum irrationale apud alios animum idem committendi producere posse. In ipso agente quidem, qui semel, solum commodi cujusdam causa, contra rationem egit ac sibi contradixit, sine dubio, si eadem res adsunt, tali ex actione malum non secum ducenti, animus ad eam reiterandam oritur. In aliis autem non concederem. Exemplum contradictionis alium nullo modo ad contradictionem ipsam invitare potest. Meo ex proposito nunc fluit, eum, qui quidem illicite egit, attamen cautionem dare posset, se hocce nunquam reiteraturum esse, plane non esse puniendum. Longe alia autem res videtur in republica. Hic, ut securitas fiat major, factum illicitum non exspectatur ac tunc punitur, sed antea leges jam poenas laedenti minantur, quod et ad utilitatem et ex voluntate omnium

B

fit.

fit (a). Minae, si non implerentur, inanes essent. Majorem eam securitatem, si attingere cupis, oportet, te malum, quod leges minatae sunt, laedenti inferre, quamquam in futurum de tali laesione quam maxime tibi cavere posset. In republica etiam aliam poenae notionem constituerem, nempe eam esse *malum, quod lex rei-publicae laedenti minatur, laesiones opprimendi causa.*

KLEINSCHRODIUS, Vir ille, de jure criminali tam meritis, jus puniendi naturale reprobabat (b). Quibus ex causis hoc faciat, statim videbimus. Poenam quidem esse medium ad repellendam laesionem futuram non negat, sed nihilominus eam quam maxime a praeventione sejungit. Poena nempe secundum ejus sententiam supponit, adesse leges, quae, ut animum laedendi extinguant, ei malum minantur, qui contra hasce leges ageret, quodque malum apud eum sub nomine poenae venit. Quae poena quidem ob laesionem futuram est constituta, sed solum ob laesionem illatam, sine relatione ad futuram, applicatur. Et si indubitate affirmare posses, te nunquam laesionem reiteraturum esse, tamen esses puniendus, quia alioquin lex illa effectum amittit.

(a) Klein's und Kleinschrod's Archiv des Criminalrechts. Halle 1799. Ersten Bandes zweit. Stück. No. V.

(b) Kleinschrod l. c. Th. I. §. 2. et 3. Th. II §. 1. et seq.

amitteret. Sed cur esses puniendus? Ut alii absterreantur ab hac actione, videntes legem non solum minari, sed etiam poenam adducere. Igitur tu es medium finis alterius? Quod esset (a). Tu enim actione tua animum laedendi in altero non produxisti, ut antea jam dixi, igiturque non teneris aliquid pati ad eum repellendum. Alia autem est res, si plures pactum fecerunt, se tales leges ob finem ante dictum observare velle; sed tunc adesset respublica. Consensio igitur cum KLEINSCHRODIO, poenam, quam definit, extra rempublicam locum non tenere, nam notio poenae in republica existentis, quam antea protuli, omnimodo sententiae Viri, maxime venerandi, assentit. Omnis dissensus igitur solum oritur, quia in §. aliam constituit poenae notionem. Sed de verbis non sit certamen.

§. 12.

Si poena adest, etiam lex poenalis, seu lex, qua poena constituitur, sive sit naturalis, sive positiva, locum tenere debet. *Actio contra legem poenalem suscepta dicitur delictum.*

B 2

Cau-

(a) KLEINIUS quidem in libro: *Archiv des Criminalrechts*. Ersten Bandes drittes Stück. No III. contrarium dicit. Sed primam de poena in republica loquitur, tanquam ejus subscribo sententiae. Deinde propositum suum defendere potest, quia antea contendit, laesionem in aliis animum laedendi producere. (*Grundsätze des peinl. Rechts*. §. 7.)

Caute non addidi, actionem esse debere liberam. Nam per se iam patet; actionibus enim non liberis poena non est constituenda. Ex praedictis vides etiam, omne delictum esse factum illicitum, sed non omne factum illicitum esse delictum.

§. 13.

Delicta vel sunt *civilia*, vel *legibus politicae adversa*, vel *fiscalia*, vel *criminalia*. De ultimis solum loquendum est. Delictum criminale, quod *κατ' ἐξοχην* delictum seu crimen nominarem, continet facta per se iam poena digna, nisi ob levitatem inter delicta politicae adversa referuntur (a). Magni igitur est momenti, quam ob rem etiam in processu criminali, quo tractatur, quam exactissime ad moralitatem respicitur (b). *Delictum criminale* igitur est *actio contra leges poenales suscepta, quae ratione moralitatis quam exactissime inquiritur*. Quatenam actiones ad crimina referuntur, hic exponendi non est locus.

Nil novi dico. Idem est, quod Kleinus in libro *Grundsätze des peinlichen Rechts* §. 62. profert. Aliis solum usus sum verbis, circuli evitandi causa, quem iureconsulti in constituenda criminis notione saepissime fecerunt (c). Multi etiam ob

(a) Klein's Grundsätze des peinl. Rechts. §. 43.

(b) Klein l. c. §. 543.

(c) Videas das peinliche Recht, nach den neuesten Grundsätzen behandelt. Offenbach 1783. Th. I. Kap. 1. §. 5.—

nimiam anxietatem falsam dederunt notionem,
 Qua de re si plura legere cupis, adeas KLEIN-
 SCHRODUM in libro *systematische Entwicklung*
des peinlichen Rechts. Th. I. §. 9. et seq.

§. 14.

Constitutis et conatus et delicti notionibus superest, ut dicamus, quid sit conatus delinquendi? Forsitan volitio delicti, ad quod conficiendum actus in hoc idonei commissi sunt, si haec confectio non est peracta. (§. 2.) Videamus, an talio notio sit recta?

§. 15.

Iam dixi, conatum etiam sola in cogitatione consistere posse. (§. 3.) Idem de conatu delinquendi dicere me oportet. Ponamus nempe, Caium Titium, lucri faciendi causa, occidere velle, sed adhuc vacillare. Quod propositum ut firmum fiat, omnisque absit timor, totum per diem lucri magnitudinem et commodi ex eo provenientis cogitare vult. Talis cogitatio conatus delinquendi mihi videtur. Sed iureconsultus solum respicit ad ius, igiturque interna non curat. (adnot. ad §. 9.) Conatus delinquendi notionem iuridice con-

GE. IAC. FRIED. MEISTERI principia juris criminalis. Gotingae §. 1. — KOCHII institutiones juris criminalis. Editio nona. Ienae 1791. §. 12 et 72, aliosque.

constituens, actionem esse externam addat, necesse est^(a).

§. 16.

Sed si etiam notioni prolatae adderem, actionem esse externam, non omnia dubia essent remota. Talis volitio nempe iam punienda est, ut infra (§. 27.) adhuc probabo, igiturque iam ipsa delicti essentiam constituit. Quomodo nunc invenimus finem inter delictum ac conatum delinquendi? Verum est, omnem delinquendi conatum iam esse delictum consummatum. Sed nil refert. Conatus enim dicitur ob delictum certum, quod agens adhuc sibi proposuit, quodque nondum est consummatum. *Conatus delinquendi sensu iuridico, est igitur volitio delicti certi, ad quod conficiendum actus externi in hoc idonei commissi sunt, quae confectio autem nondum est peracta.*

§. 17.

Omnia, quae §. 3. protuli, in memoriam revoces, a te peto, ut verum perspicias sensum. Deinde scias, actionis confectionem esse peractam, si effectus huius actionis essentialis adest. Unoquoque in delicto, quis sit effectus essentialis, quaeras, ut scias, an conatus delinquendi aut delictum adsit. Incendium qualificatum (Mordbrand) consummatum est, si

(a) Quid leges hac de re dicant, videas apud KLEIN-SCHRODIUM l. c. Th. I. §. 35.

si animo occidendi flammam excitasti, etsi nemo est occisus, flammaque, ut aderat, statim est extincta; nam delicti huius effectus essentialis est flamma, quam quis animo occidendi excitat.

§. 18.

Sed ne erres, cautissime observes, quamnam ex actione effectus oriatur? Ponamus, te animo occidendi Caium vulnerare, vulnera vero haec non fuisse lethalia, sed casu ex inde ortam esse mortem. Tua actio igitur solum fuit vulneratio; occisio autem a casu producebatur. Consilium quidem ceperas, Caium occidendi, eum etiam hanc ob causam vulneraveras, attamen non homicidium sed conatum homicidii commisisti; tua ex actione enim non producebatur mors, effectus essentialis homicidii (a).

SECTIO SECVNDA.

DE VARIIS

CONATVS DELINQVENDI
GENERIBVS.

§. 19.

Primum inquirendum est, an conatus delinquendi dividendus sit in culposum ac dolum.

(a) Exempla habes in Novo Codice Borussiae: Allgemeines Landrecht für die Preuss. Staaten. Th. II, Tit. 20. §. 816. 819. 827.

sum. *Culpa* est *neglectio usus rationis in committenda actione*. Qui usum rationis in committenda actione negligit, voluntate non utitur. (§. 2.) Quod qui facit, volitionem habere nequit. (codem.) Deficiente volitione conatus non existit. (§. 3.) Nullus igitur conatus delinquendi culposus esse potest.

§. 20.

Transeo ad dolosum. *Dolus* (bber Vorsatz.) est *intentio, actionem committendi legi contrariam*. Omni in conatu delinquendi haec intentio inesse debet; (§. 16.) omnis igitur conatus delinquendi est dolosus.

§. 21.

Dolus autem dividitur in *directum* ac *indirectum*; prout intentio est directa vel indirecta. Simili modo igitur conatus delinquendi est vel directe vel indirecte dolosus.

Me pauca de dolo indirecto dicere oportet, praesertim cum multa hac de re sint scripta. NETTELBLADTII (a) intentionem indirectam defendere nequeo. Si enim § 9. *cit. dissert.* ducit WOLFIO dicit: „volitio ejus, propter quod agens agit, *intentio* dicitur, eaque dividitur in „directam et indirectam. *Directam* dicunt, „qua id intenditur, propter quoad agens agit, „di-

(a) NETTELBLADTII *Dissert. de homicidio ex intentione indirecta commisso*. Edit. tertia, Halae 1772.

„directam vero, qua agens quidem per se non
 „vult, quod ex actione sua sequitur, quod tamen
 „perinde, ac id, quod per se vult, ex eadem se-
 „qui potest;“ contradictio inest manifesta. In
 intentione adest volitio; in voce indirecta autem
 deest: igiturque simul aliquid esse et non esse
 potest. Omnimodo tunc subscribo sententiae ce-
 leberrimi HOFFBAUER, dicentis: die sogenann-
 te indirecte Absicht ist gar keine Absicht, weil sie der
 Handelnde sich nicht vorgesetzt hatte (a). Accuratis-
 sime rem inquirens, quamnam in dolo inveniet
 differentiam, quae nullo modo est praetermitten-
 da. Volitio enim, quae in dolo semper adesse
 debet, vel talis est, ut omnimodo aliquid velim,
 vel talis, ut aliquid quidem velim, sed solum in
 casu, quo res in actione mea contrarium non ad-
 mittunt. Qui ultimus casus magnopere differt a
 culpa; in hac enim nunquam adest volitio.
 (§. 19.) Quod quia adest, etiam nominare me
 oportet, quo, ne contradictionem admittam, tali
 procedo modo. *Intentio in sensu latiori seu im-*
proprio, mihi videtur esse volitio ejus, quod ali-
quis ex actione tanquam possibile praevidet. Quae
 dividitur in directam vel indirectam. *Intentio di-*
recta s. sensu proprio est volitio ejus, quod aliquis
ex actione sua praevidet, ac omni modo vult. *In-*
directa autem dicitur volitio ejus, quod aliquis ex
actione praevidet ac solum in casu vult, quo res in
agendo contrarium non admittunt. Vides, me

aliam

(a) Hoffbauer's Naturrecht. Anmerk. ad §. 159.

aliam constituisse intentionis in sensu improprio notionem. Quod si mihi permittere non vis, aliam mihi dicas vocem. De verbis enim non sit certamen. Res adest, quam reprobare nequis. Plura hac de re si legere cupis, adeas KLEINSCHRODUM in libro *systematische Entwicklung*, Th. I. § 18. et seq. ac scriptores ab eo allegatos. Ibi etiam invenies, quid leges hac de re dicant.

§. 22.

Ratione gradus, quo conatus a delicto consummato distat, dividitur in *remotum*, *propriorem* ac *proximum*. *Remotus* dicitur, si agens solum in praeparatione ad delictum committendum versatur. *Propior*, si actionem ipsam, qua delictum committitur, iam incoepit. *Proximus*, si haec in actione usque ad ultimam partem est progressus (a). Alii DD conatus gradus alio dividunt modo, nempe in delictum attentatum ac inchoatum. *Delictum attentatum* iis est, quod remotum appellavi conatum. *Inchoatum* autem conatum propriorem ac proximum complectitur (b).

§. 23.

Sed adhuc quaedam adsunt, quae addere persuasus sum. Potest enim fieri, agentem actionem suam omnimodo perfecisse, casum autem

(a) Kleinschrod's *systematische Einleitung*. Th. I. §. 38.(b) Klein's *Grundsätze des penal. Rechts*. §. 145.

tem effectum impediisse (a). Talem conatum celeberrimus *Kleinus delictum perfectum* (gerendetes Verbrechen) nominat (b). Nil autem est, cur aliam eligerem vocem?

§. 24.

Sed differt adhuc casus, quo aliquis omnem, quam potuit, operam adhibuit, actionem perficiendi causa, quo etiam ultimam ad hoc necessariam actionem commisit, casus autem perfectionem eius impedit. Ponamus, Titium animo occidendi telum ignivomum in Lucium non solum dirigere, sed iam mittere, telum autem eius expectationem fallere. Talem conatum *delictum casu non perfectum* appellarem.

§. 25.

Quam maxime ab antedictis differt, si quidem ex actione tua effectus ille non prodiit, casus autem, qui tunc accessit actioni, huncce produxit effectum (§. 18.) Actionem talem *delictum perfectum casu consummatum* nominarem.

§. 26.

Conatus delinquendi gradus usque ad delictum consummatum tales igitur essent:

I.

(a) Allgem. Landr. für die Preuß. Staaten. Th. II, Tit. 20.
§. 817. 828. 1192.

(b) Klein I. c. §. 145.

- I. Delictum attentatum, s. conatus remotus (§. 22.)
- II. Delictum inchoatum, quodque dividitur in conatum propiorem ac proximum. (eod.)
- III. Delictum casu non perfectum. (§. 24.)
- IV. Delictum perfectum. (§. 25.)
- V. Delictum perfectum et casu consummatum. (§. 25.)
- VI. Delictum consummatum.

Ab omnibus his autem secernas adhuc conatum, qui non successit. (§. 3.)

SECTIO TERTIA.
CONATVS DELINQVENDI,
AN ET QVOMODO
SIT PVNIENDVS?

§. 27.

Quaestioni, an conatus delinquendi sit puniendus? respondens ad causam iuris puniendi respiciat necesse est. Alia est in iure naturali, alia in positivo. In illo enim verisimilitudo, laedentem laesionem reiteraturum esse, ius puniendi probat. In hoc lex, quae cum consensu omnium est condita, quaeque lae-

laedenti malum minatur, originem producit poenae. Ambobus in casibus autem ex eadem ratione, qua delictum consummatum punitur, conatus delinquendi est puniendus. Nam quod ad ius naturae attinet, eadem verisimilitudo, quae ex delicto prodit, e conatu delinquendi originem ducit. Quod quidem aliter esset, si agens, poenitentia ductus, a perpetratione facti abstinuisset, de quo infra (§. 36.) pluribus agam. In iure positivo plane nullum adest dubium. Securitas maior, quam leges positivae producere vellent, non existeret, cessante in conatu delinquendi poena (a).

§. 28.

Difficilior autem est responsio ad quaestionem, quomodo conatus delinquendi sit puniendus? Quod ut possimus, oportet, nos primum de eo loqui, quaenam mensura in poena sit adhibenda?

§. 29.

Poenae in iure et naturali et positivo laesionem futuram avertere debet. Quae laesio non fieret, nisi sensualitas agentis rationem opprimeret. Quam sensualitatem, ut in posterum non talis fiat, opprimendi est poenae finis. Tale igitur malum continere debet, quale necessarium est, ad huncce obtinendum finem.

§. 30.

(a) Vid. Kleinschrod l. c. Th. I. § 135.

In omnibus laesionibus, ut primum menti repraesentatur, poena aequalis esset adhibenda. In omnibus enim contra ius egimus ac aequali modo per sensualitatem rationem oppressimus. Sed quamquam verum est, nos omne ius alterius et vitae et domini aequali modo aestimare debere, me tamen ad animum hominum respicere oportet. Omnia alterius iura homo aequali modo non contemplatur. Maius ei videtur ius vitae, quam domini, maior itaque sensualitatis vis requiritur; ut vitam, quam ut dominium alterius laedat, et periculosior videtur, qui ius vitae alterius laedit, quam qui impetum in dominium facit. Nam si reiterationem laesionis maioris metuimus, maiori cum iure adhuc ab eo laesionem minorem expectare possumus. Plures igitur laesiones sunt metuendae. Prout itaque bona hominis aestimantur, poena etiam in laesione eorum esset determinanda. Quae aestimatio autem non diiudicanda est secundum indolem laedentis singularem, sed secundum mores omnium. Pessimus homo forsitan honorem ac vitam non magni aestimat. Sed nil refert, eodem modo periculum minatur, quam qui valorem honoris aut vitae cognoscit, ac nihilominus eam laedit. Alia esset res, si ex inscitia falsam haberet cognitionem.

Ius talionis, quod summus Philosophorum (a) proponit, statim approbarem, si omni in casu possibile mihi videretur. Quoad possibile esset, huncce sequerer modum.

§. 31.

Modo puniendi breviter exposito ad responsionem quaestionis, quomodo conatus delinquendi sit puniendus? propinor. Sed ius naturae a iure positivo secernere me oportet.

§. 32.

Primum quaerendum est, an conatus delinquendi aequali modo, quam delictum consummatum, puniendus sit? Quoad ius naturale, diversas conatus species distinguere. Delictum casu non perfectum, (§. 24.) delictum perfectum, (§. 23.) denique delictum perfectum et casu consummatum (§. 25.) eodem punire modo, quam delictum consummatum. Delinquens enim in iis ultimam actionem, ad delicti existentiam necessariam, iam commisit; nil igitur est, cur reiteratio talis delicti minus esset verisimilis. Eadem igitur afficiendus est poena. Alia autem mihi videtur res in delicto attentato ac inchoato. Lacerans, si usque ad finem actionis venisset, ab ea forsitan poenitentia ductus abstinuisset. Sa-

(a) Kant's metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre. Königsberg 1797. pag. 198.

pissime enim habemus exempla, quibus hocce
 est factum. Multo diversum enim est, delictum
 sibi proponere, praeparationem facere, ac
 ipsum executionis actum committere. Omne
 nunc puniendi ius naturale in verisimilitudine
 est positum, (adnot. ad §. 11.) hocque casu
 autem verisimilitudo contraria eam minuit,
 igiturque laesio minor metuenda est, quam ob
 rem poena minor est applicanda, eademque
 minor adhuc in attentato, quam in inchoato
 delicto.

§. 33.

Longe alia autem res videtur in republica.
 Poena in ea non solum ob laedentem, sed ob
 omnēs in republica viventes applicatur. Quo-
 dammodo igitur ad damnum respiciendum est,
 praecipue autem ad sensum, quem actio in
 omnibus producit. Duabus in actionibus, quae
 aequali modo possunt imputari, quae maxi-
 mum produxit damnum, periculosior ac poena
 dignior videtur. Quilibet ex populo hominem,
 qui actionem suam perfecit, sed actionis finem
 non obtinuit, non tam poena dignum putat,
 quam qui actionem ipsam usque ad finem pro-
 duxit. Malum minus igitur ab tali actione ab-
 sterrendi causa sufficit. Nunquam igitur in
 iure positivo crimen perfectum tali modo pu-
 nire, quam in crimine consummato fit (a).

§. 34.

(a) Vide etiam Allgem. Landr. für die Preuß. Staaten,
 Th. II. Tit. 20. §. 39. 40.

§. 54.

Delicta ratione agentis perfecta autem diversa sunt. Habemus delictum casu non perfectum, delictum perfectum, denique perfectum et casu consummatum. An in iis quaedam poenae distinctio est admittenda? Quod crederem. Quamquam enim in primo solum casus perfectionem impedit, tamen credo, talem actionem unicuique non tam malam videri, quam peractam. Secundum sensum autem, quem actio in omnibus producit, poena est determinanda. (§. 53.) Minori igitur poena delictum casu non perfectum afficiendum esset, quam delictum perfectum. Ex eadem causa etiam delictum perfectum casu consummatum maiori punirem modo, quam delictum perfectum (a). Nec ultimo in casu contra delinquentem iniuste agimus. Quamquam enim casus solus delictum suum maius fecit, per hoc tamen factum est, actionem eius ab omnibus peiorem iudicari, quam ob rem poena adhibetur maior. Quam ob maiorem poenam autem delinquens queri nequit; quis delinquens enim certam poenae mensuram iure postulare potest?

§. 55.

Ex antedictis etiam patet, delictum inchoatum ac attentatum minori adhuc poena esse af-

(a) Vide *Ulgem. Pandr.* l. c. §. 827. 828.

afficiendum, quam delictum ratione agentis perfectum (a). Prout enim actio a consummatione delicti distat, prout minus aut maius producit damnum, poena minus aut plus digna videtur.

Quid leges positivae hac de re dixerunt, inquirere meum non est, cum ad magnam huius materiae explanationem spatium deficiat, quod autem breviter dicere possem, alii iam praeclaro fecerint modo (b).

§. 36.

Superest, ut adhuc quaeramus, an conatus delinquendi, quo quis poenitentia ductus ab actionis perpetratione abstinuisset, puniendus sit? Quod negarem. Iure in naturali enim, quo verisimilitudo reiterationis poenam necessariam facit, haecce verisimilitudo cessat. Poenitentia eius clare demonstrat, sensualitatem eius rationem omnimodo opprimere non posse: in posterum igitur malum non erit metuendum. In iure positivo, si ad laedentem respicis, idem dico. In alios autem respiciens etiam credo, impunitatem talis actionis damnum producere non posse. Lex poenalis datur, laesiones opprimendi causa. Alii, si vident, talem hominem esse impunem, hanc ob causam non invitantur, sensualitatem non op-

(a) Vid. *Allgem. Landr.* I. c. §. 40-42.

(b) *Kleinschrod* I. c. Th. I. §. 39. et seq.

opprimere. Nam quis sibi delictum proponeret, a quo poenitentia ductus abstinere vellet. Alioquin autem impunitatem sperare nequit (a).

Credo etiam, art. 178 C. C. C. expresse solum loqui de conatu, quo quis ex aliis causis, non poenitentia ductus, ab actione abstinere debet. Verba unnd doch an volnbringung derselben missehatt durch andre mittel, wider seinen willen verhindert würde, mihi non enunciativa sed dispositiva videntur.

Praeclaro modo ius Borussicum (Allgem. Landr. I. c. §. 43) dicit. Wer aus eigener Bewegung von der Ausführung des Verbrechens absteht, und dabey solche Anstalten trifft, daß die gesetzwidrige Wirkung gar nicht erfolgen kann, kann auf Begnadigung Anspruch machen.

(a) Dissentit Kleinschrodus. I. c. Th. I. §. 47.

Halle, Diss., 1795/1800

ULB Halle
001 938 460

3

56.

vel 18

DISSERTATIO IVRIDICA

DE

CONATV DELINQVENDI.

QVAM

AVCTORITATE

ILLVSTRIS IVRECONSVLTORVM ORDINIS

AD OBTINENDVM

DOCTORIS GRADVM

DIE VIII MAII MDCCXCIX

PVBlice DEFENDET

AVCTOR

AVGVSTVS GVILIELMVS

HEIDEMANN,

STARGARDIA - POMMERANVS.

HALAE,

TYPIS I. C. HENDELIANIS.

16

29

1799 1

